

INSLAG OM RYSKA MISSILER I POLEN ANMÄLDES – OCH FRIADES

Uppgiften om att det var ryska robotar som slagit ner i Natolandet Polen och dödat två personer blev en världsnöhet och toppade *Aktuellts* sändning. Det visade sig senare att det troligtvis handlade om ukrainska missiler som landat i Polen. *Aktuellts* rapportering var därmed "oansvarig" menade den person som anmälde inslaget till granskningsnämnden. Men nämnden friade publiceringen, eftersom tittarna gavs tillräcklig information om att det var osäkra uppgifter.

Ytterligare fyra SVT-ärenden prövades vid nämndens senaste möte. Bland annat prövades granskningen av en jurist efter att den granskade själv anmält publiceringen. Över 30 personer hade anmält en felaktig varggrafik i *Morgonstudion* och en direktsänd intervju i *Race of champions* prövades för otillbörligt gynnande. Samtliga friades!

TILLRÄCKLIGT TYDLIGT ATT UPPGIFTER OM RYSKA MISSILER I POLEN VAR OSÄKRA

FRIAT: *Aktuellt*, SVT2, 2022-11-15, inslag om missiler som slagit ned i Polen; fråga om saktighet. Dnr. 22/03604.

Inslaget handlade om att två luftvärnsrobotar slagit ned i Polen, nära gränsen till Ukraina. I grafik under löpet stod: "Källa till AP: Två döda av ryska robotar". En av programledarna sade: "Uppgifter ikväll: Ryska robotar har slagit ned i Polen. Kommer Nato att svara? Hör militäre experter i *Aktuellt*."

Inslaget inleddes med att en av programledarna sade: "För en dryg timme sedan så kom uppgifter om att två ryska missiler detonerat i Polen. Det uppger en amerikansk underrättelsekälla för nyhetsbyrån AP. Två personer ska ha dött."

En säkerhetspolitisk analytiker och en forskare i krigsvetenskap intervjuades om deras reaktioner på händelsen. Båda gästerna redogjorde för att uppgifterna om robotnedslagen var väldigt osäkra och att det först skulle utredas vad som skett, samt att det vid tillfället förekom många olika uppgifter.

SVT:s korrespondent på plats i Moskva berättade att det hade kommit ett officiellt uttalande från det ryska försvarsdepartementet, som uppgav att Ryssland inte attackerat några mål överhuvudtaget i närheten av gränsen mot Polen och att uppgifterna var en del av en anti-rysk propagandakampanj.

Inslaget anmäldes av en person som ansåg att *Aktuellt* återgav påståendet från nyhetsbyrån AP om ryska robotar "okontrollerat" och att det redan vid tidpunkten för sändningen fanns många foton av missilen tillgängliga där det framgick att det var en ukrainsk luftvärnsrobot. Anmälaren anförde att det var oansvarigt att återge så allvarliga anklagelser flera gånger i en nyhetssändning.

I yttrandet beskrev SVT bakgrunden till nyheten och att källan, nyhetsbyrån AP, till uppgifterna om att robotarna var ryska är en trovärdig och omvitnat professionell nyhetskälla. Flera gäster bjöds in till programmet för att sätta uppgifterna i ett sammanhang. I inslaget framgick upprepade gånger att inga uppgifter om varifrån roboten kom var bekräftade. I stället hänvisades tydligt till nyhetsbyrån AP och uppgifter från deras källor. SVT:s korrespondent i Moskva förmedlade också Rysslands uppgifter om att detta var falska anklagelser mot landet. En dag senare, den 16 november, tog AP bort sin ursprungliga artikel och ersatte den med en rättelse. Där framgick att nyhetsbyråns första rapportering inte stämde och att det troligtvis var ukrainska missiler som slagit ner i Polen.

I beslutet skriver granskningsnämnden följande: Även om programledarna flera gånger uttryckte att robotarna var ryska förmedlades också genomgående i inslaget att uppgifterna från AP var osäkra, både av de inbudna experterna och korrespondenterna. Det framgick även att Ryssland dementerat att de låg bakom attacken. Tittarna gavs därmed tillräcklig information om att det vid sändningstillfället var osäkra uppgifter det rörde sig om. Vad anmälaren har anfört om att AP:s uppgifter inte var tillförlitliga medför därför inte att inslaget stred mot kravet på saklighet.

FÖRTYDLIGANDE FRIADE FELAKTIG GRAFIK OM VARGJAKT

FRIAT: *Morgonstudion*, SVT1, 2023-01-02, inslag om vargjakt; fråga om saklighet och beriktigande. Dnr. 23/00014.

Inslaget handlade om att vargjakten startade samma dag och inleddes med att en av programledarna sa: "Nu ska vargen stå i fokus för idag inleds den största vargjakten i modern tid och den har varit omstridd. Det finns 450 vargar i vårt land, och av dessa så får 75 stycken skjutas under den här jakten. Men åsikterna går isär om hur pass stor som vargstammen behöver vara för att överleva på sikt." Bakom programledaren visades en skärm med grafik i form av ett cirkeldiagram och texten "75 får skjutas av totalt 460 vargar". En fjärdedel av cirkeln var markerad.

Inslaget fick 34 anmälningar, där majoriteten gällde utformningen av cirkeldiagrammet: 25 procent var markerat trots att 75 av 460 vargar endast utgör ungefär 16 procent. Några av anmälarna kritiserade också andra sakuppgifter angående vargstammens och jaktens storlek.

SVT skrev i sitt yttrande att utformningen av cirkeldiagrammet tyvärr blivit fel: den markerade ytan i cirkeln skulle ha motsvarat 16 procent. Ett förtydligande gjordes i *Morgonstudion* följande dag. Det löd: "Och vi ska göra ett förtydligande här. I ett inslag i gårdagens *Morgonstudion* så smög det sig in ett fel i grafiken angående vargjakten. Rätt ska vara att det i år får skjutas 75 vargar, vilket motsvarar ungefär 16 procent av vargbeståndet."

Redaktionen publicerade även en rättelse på svt.se, för att den i största möjliga mån skulle nå ut till publiken. Rätt uppgift fanns även med i det ursprungliga inslaget, dels i vad programledaren sa, dels i texten i anslutning till diagrammet. Övriga kritiserade uppgifter byggde på fakta från Naturvårdsverket.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att, mot bakgrund av SVT:s förtydligande, inslaget inte stred mot kravet på saklighet – trots avsaknaden av ny korrekt grafik i samband med rättelsen. Inte heller någon av de andra kritiserade uppgifterna innebar en överträdelse av kravet på saklighet.

GRANSKAD JURIST ANMÄLDE INSLAG OM SIG SJÄLV – GRANSKNINGEN FRIAS HELT

FRIAT: *Lokala Nyheter Skåne*, SVT1, 2023-01-01, inslag om en jurist; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 23/00024.

Inslaget var en del av en granskning av en jurist som drivit en juristfirma och arbetat som juridiskt ombud i över 120 rättsliga mål. I inslaget belystes ett fall med en 96-årig demenssjuk kvinna som juristen uppgivit hade anlitat honom. Han hade upprättat en fullmakt med sig själv som fullmaktsinnehavare, ett testamente i vilket han själv var arvtagare samt ett gåvobrev i vilket hon gav

bort sin villa till honom. Kvinnan hade dock senare fått en god man som sade att kvinnan inte hade förstått innebörden av de dokument som hon undertecknat och att hon höll på att bli lurad.

Redaktionen hade under granskningen även funnit två andra fall där juristen förmått klienter att skriva under gåvobrev där de skänker bort sitt hem eller stora summor pengar till honom. I inslaget visades en bildsekvens där reportrarna förgäves försökte få en kommentar av juristen. Det berättades att juristen inte velat svara på frågor men att han ansett att han följt sina klienters vilja.

Inslaget anmäldes bland annat av den granskade juristen själv som ansåg att inslaget filmats och sänts olagligt och att han trakasserats av reportrarna. Han ansåg att uppgifterna i inslaget saknade belägg och att det var ensidigt. En annan anmälare lyfte fram att juristen inte är dömd för något av det som tas upp i inslaget och att han därmed inte borde ha namngivits eller granskats.

I sitt yttrande anförde SVT huvudsakligen att inslaget är ett exempel på granskande konsumentjournalistik som får anses vara i linje med SVT:s granskningsuppdrag. Avgörande för granskningen har varit att juristen fortsatt bedriver sin verksamhet gentemot klienter. Detta hade verifierats genom ett stort antal mejl som juristen skickat till olika domstolar för att bli uppsatt som målsägarbiträde. Redaktionen hade också ringt och utgett sig för att vara intresserade av juristens tjänster och då erbjudits tid för konsultation ett antal gånger.

Redaktionen hade även juridisk expertis som tittade på fallen som granskats, bland annat Sven Erik Alhem som också uttalade sig i inslaget. Samtidigt hade redaktionen gjort stora ansträngningar för att ge juristen möjlighet att ge sin syn på saken. När detta avvisats har redaktionen redovisat vad de kunnat bedöma varit juristens bästa argument, att han följt sina klienters vilja, vilket till exempel stått i inlagor till domstol.

I inslaget sades inte att juristen var dömd för brott eller hade begått brott. Redaktionen har inte gjort några olagliga inspelningar eller trakasserat den granskade.

Granskningsnämnden konstaterar i sitt beslut att denna typ av inslag mycket riktigt ligger i linje med SVT:s granskningskyldighet. Juristen blev förvisso klart utpekad i inslaget, och den kritik som riktades mot honom i hans yrkesutövning var av allvarlig karaktär, men han gavs flera möjligheter att bemöta kritiken som riktades mot honom. SVT redogjorde också i inslaget för att juristen i brev till tingsrätten angett att gåvobreven var i enlighet med klienternas vilja. Gällande det i inslaget konkreta fallet med den 96-åriga kvinnan anser nämnden att SVT har visat grund för sin framställning.

Nämnden bedömer därmed att inslaget inte stred mot kraven på opartiskhet och saklighet.

VINKEL OM SAMETINGSLAG VAR SAKLIG OCH OPARTISK

FRIAT: Rapport, SVT1, 2023-01-27, inslag om en ny sametingslag i Finland; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 22/00486.

Inslaget handlade om ett politiskt förslag om att ändra sametingslagen i Finland. FN hade flera gånger uppmanat Finland att stärka samernas rättigheter och frågan hade debatterats i flera år, utan att riksdagen lyckats komma överens om en förändring. I inslaget intervjuades ordförande för sametinget, en forskare och en student, som alla förespråkade förändringen och var kritiska till att frågan inte var avgjord.

Vid ett tillfälle sa reportern: "Det sametingslagen bland annat bestämmer är alltså vem som får ställa upp i och rösta i sametingsvalet. Men i den gamla lagen så finns ett omtvistat kriterium som gör att

också andra än samer kan väljas in. Med det som grund körde högsta förvaltningsdomstolen över sametinget och öppnade upp vallängden för andra än samer år 2011. Då satte FN ner foten och konstaterade att samerna måste ha rätt att definiera sig själva, det får inte styras uppifrån. Men det finns politiker som ser fördelar med att också finländare kan väljas in i sametinget och därför har lagändringen mött motstånd i de tre senaste regeringarna.”

Inslaget anmäldes av en person, som skrev att inslaget stred mot SVT:s uppdrag om opartiskhet eftersom bara samer som förespråkar nya lagen kom till tals, trots att samerna även internt var oense om lagen.

SVT skrev i sitt yttrande att frågan om Finlands sametingslag är utdragen och komplex, men ändå ganska okänd i Sverige. Inslagets vinkel var därför kärnfrågan: att finska staten gång på gång misslyckats att förändra lagen som ska stärka samernas rättigheter, trots upprepad kritik från FN. I grunden gällde frågan definitionen av samer och de två huvudparterna i konflikten var finska staten och sametinget. När inslaget sändes hade sametinget redan, den 29 november 2022, röstat för det nya lagförslaget med en majoritet på 79 procent. Det fanns således, som anmälaren skrev, en minoritet i sametinget som motsatte sig lagen. Men att i det aktuella inslaget lyfta fram den sidan av konflikten hade riskerat att flytta fokus från huvudfrågan och i sig varit ett ställningstagande gällande samernas självbestämmanderätt, då frågan alltså redan var avgjord i sametinget.

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att det är tillåtet att skildra ett ämne från en speciell utgångspunkt, om detta klart framgår av programmet eller programpresentationen. Det aktuella inslagets utgångspunkt var att Finland fått kritik av FN på grund av att skyddet av samer varit för svagt. Det framgick också att frågan behandlats under många år och att sametinget ville förändra lagen. Vad anmälaren framfört medförde i sammanhanget inte att inslaget stred mot kraven på saklighet och opartiskhet.

LOGGOR UNDER DIREKTSÄND INTERVJU VAR INTE OTILLBÖRLIGT GYNNANDE

FRIAT: *Race of champions*, SVT1, 2023-01-29, inslag med intervjuer i tävlingsmiljö; fråga om otillbörligt gynnannde. Dnr. 23/00382.

Det anmälda inslaget var en del av direktsändningen från Race of Champions (ROC) där 18 mästare i olika motorsportdiscipliner under två dagar tävlade mot varandra på en snö- och isbana. Söndagens sändning var den avslutande och *SVT Sport* sände i nästan fyra timmar direkt från semesteranläggningen Pite havsbad som var tävlingsarena både 2022 och 2023.

Mellan de olika loppen intervjuades förare och arrangörer ifrån det öppna garage som var en del av tävlingsarenan. Vid ett tillfälle intervjuades föraren Felix Rosenqvist som just fått bryta då hans bil fått tekniska problem. Under intervjun på ca 1 minut och 40 sekunder var han klädd i tävlingsdräkt och hade en mössa där texten ”Pite havsbad” syntes av och till.

Därefter intervjuades koncernchefen och vd:n på Pite havsbad. Han hade på sig en mössa med både hotellets och evenemangets logotyper samt en jacka med bland annat evenemangets logotyp. Han berättade om stämningen av folkfest med fint väder och den unika tävlingsarenan med banor på snö och is. Han sade också att de hade bra förutsättningar och kapacitet på hotellet för att arrangera evenemanget och skapa en folkfest eftersom de har 400 hotellrum, 230 stugor och 1 100 husvagnsplatser.

Vidare berättade han om dragkampen för att få arrangera Race of Champions. Reportern ställde sen frågor om Piteå som vintersportort och om Lindfors hade någon favorit i tävlingarna.

Intervjun med chefen för Pite havsbad anmäldes av en tittare som ansåg att det blev reklam för Pite havsbad. SVT ombads yttra sig särskilt om de mössor med logotyper som syntes i bild under intervjuerna.

SVT anförde bland annat att intervjuerna gjordes i den mixade zonen, vilket var ett område SVT ej rådde över. Reportageteamet var där som "gäster hos tävlingen." Både aktiva och funktionärer som rörde sig i mixade zonen var klädda för tävling, vilket var något SVT:s team inte kunde påverka. Fotografen undvek att filma bakgrunden där reklamloggor syntes, men klädseln rådde teamet alltså inte över.

Vad gäller intervjusvaren från koncernchefen så ansåg SVT att de sa en del om hur stort arrangemanget var med tiotusentals besökare. Utifrån detta ansåg SVT att det gynnande som kan ha uppstått av hotellet väl vägdes upp av informationsintresset.

Granskningsnämnden ansåg att hotellägarens uttalande om hotellets goda förutsättningar för att arrangera evenemanget innebar ett gynnande av hotellet. Nämnden anser dock att gynnandet var motiverat av ett tillräckligt informations- och underhållningsintresse. Nämnden beaktade särskilt att inslaget var direktsänt samt att inslaget inte innehöll några prisuppgifter eller uppmaningar att besöka hotellet. Vad gäller hotellets logotyp på mössorna som syntes i bild konstaterade nämnden att det uppkom ett visst gynnande av hotellet genom exponeringen. De aktuella intervjuerna skedde dock under direktsändning från ett pågående evenemang i en miljö som SVT inte kunde påverka. Det förekom inte heller någon direkt fokusering på logotypen i bild och hotellägarens mössa utgjorde en del av evenemangets officiella funktionärskläder. Mot denna bakgrund ansåg nämnden att det gynnande som uppkom inte gick utöver vad som får godtas och inslaget friades.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!